महाराष्ट्र राज्याच्या शिक्षण संचालनालयाच्या
क्र. उपुउ/२००५-०६/४००१२/१७/स.पु.
दि. २७ सप्टेंबर, २००५ अन्वये 'उत्तम पुस्तक' म्हणून
शिफारस करण्यात आलेला संदर्भ—

निबंध मालिका

निवडक मराठी निबंध

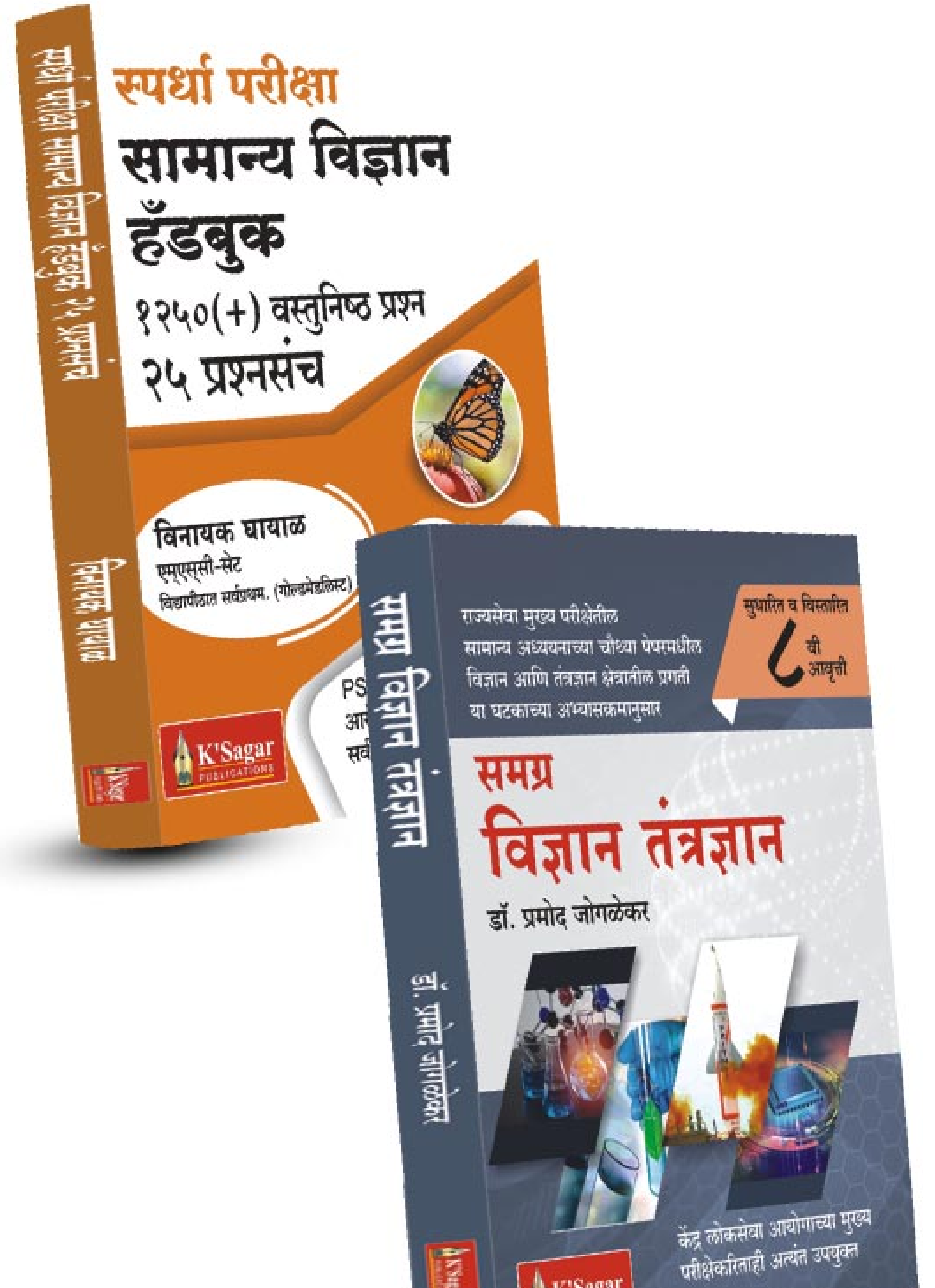

स्पर्धा परीक्षा
सामान्य विज्ञान हँडबुक
१२५०(+) वस्तुनिष्ठ प्रश्न
२५ प्रश्नसंच
विनायक घायाळ
एम्.एस्सी-सेट
विद्यापीठात सर्वप्रथम, (गोल्डमेडलिस्ट)
K'Sagar
PUBLICATIONS
राज्यसेवा मुख्य परीक्षेतील
सामान्य अध्ययनाच्या चौथ्या पेपरमधील
विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील प्रगती
या घटकाच्या अभ्यासक्रमानुसार
सुधारित व विस्तारित
८ वी आवृत्ती
समग्र
विज्ञान तंत्रज्ञान
डॉ. प्रमोद जोगळेकर
केंद्र लोकसेवा आयोगाच्या मुख्य
परीक्षेकरिताही अत्यंत उपयुक्त
K'Sagar
PUBLICATIONS

केंद्र लोकसेवा आयोगाच्या मुख्य परीक्षेतील
'निबंध' या अडीचशे गुणांच्या अनिवार्य विषयासाठी
रचना केलेला मराठीतील एकमेव व दर्जेदार संदर्भ

निबंध मालिका

निवडक मराठी निबंध

डॉ. लीला गोविलकर

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या
मुख्य परीक्षेतील 'मराठी' या
विषयांतर्गत निबंधांच्या
तयारीसाठी अत्यंत उपयुक्त

K'Sagar
PUBLICATIONS

Published By

Sau. Shobhadevi Kshirsagar

K'Sagar Publications

'Suvarna Shilpa', 444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimukhi Maruti Temple,
Pune- 411 030

: 24450125, 24455435 : 9823118810

Email : customer@ksagar.com
sales@ksagar.com
website : www.ksagar.com

© K'Sagar Publications, Pune : 2004
Copy-rights reserved and registered as per the Act

Revised Sixth Edition : 2022

ISBN 978-81-950529-9-8

The name K'Sagar is registered under the trade marks Act, 1999

Printed at
Shiva-samartha Printers
Dhayari, Pune

Typesetting
K'Sagar Publications, Pune

Cover Design
K'Sagar Publications, Pune

Price : ₹ 250/-

Our Firms

K'Sagar Book Centre	K'Sagar's House of Books	K'Sagar's House of Books
Appa Balwant Chowk, Pune - 411 030. ☎(020) 24453065 9823121395 9545567862 / 63	Satya-ganesh Sankul, (Saraswati Nivas) 122, Budhwar Peth, Jogeshwari Mandir Lane, Pune - 411 002. ☎(020) 24465650 9923810566	39/1, Durga Chambers, Jogeshwari Mandir Lane, Pune - 411 002 ☎(020) 24483166 9923906500 8087722277

Due care has been taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the authors and the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.

दोन शब्द....

चार वर्षांपूर्वी नगरच्या पेमराज सारडा महाविद्यालयातून मराठी विभाग प्रमुख म्हणून निवृत्त झाले. महाविद्यालयातील अनेकांना विद्यावाचस्पतीसाठी मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयाच्या कथास्पर्धा, वाद-विवादस्पर्धा, नियतकालिक-संपादन इत्यादी अनेक उपक्रमांत जसा सहभाग घेतला व विद्यार्थिवर्गाला मार्गदर्शन केले, तसेच पुणे विद्यापीठाच्या मराठी अभ्यासमंडळावर काम करण्याचाही योग आला. त्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या गरजा, त्यांचे अभ्यासक्रम व त्यांच्या प्रवृत्ती यांचा विचार करण्याची सवय लागली. महाराष्ट्रातील प्रमुख विद्यापीठांतून व अनेकानेक महाविद्यालयांतून भाषाविज्ञान, समीक्षा, वाङ्मयाचा इतिहास, व्याकरण इत्यादी विषयांवर व्याख्याने देताना प्रदेशपरत्वे असलेली गरजही लक्षात घ्यावी लागते, याचे भान आले.

शैक्षणिक क्षेत्राव्यतिरिक्त सामाजिक व सांस्कृतिक संस्थांमधूनही विचारप्रवर्तक व्याख्याने दिली. चर्चासत्रांचे आयोजन केले. संस्कारभारती, बालिकाश्रम, विविध महिला मंडळे, जैन धार्मिक मंडळ, नामदेव अध्यासन, रामकृष्ण मिशन यांच्या कार्यामध्ये सक्रिय भाग घेतल्याने या संस्थांचे सामाजिक प्रबोधनाचे महत्त्वपूर्ण योगदान आकलन होऊ शकले. त्यामुळे वाचनाला व्यापक दिशा मिळाली. प्रतिष्ठान, हंस, ललित, युगबोध, साहित्य, मिळून साऱ्याजणी, गावकरी, साहित्यसूची यांसारख्या नियतकालिकांतून लेखनसराव झाला आणि 'जे जे आपणासी ठावे ।' ते ते नेटकेपणाने व तर्कशुद्धतेचे भान ठेऊन 'इतरांशी सांगावे ।' ही सवय लागली.

नियतकालिकांतील लेखांपेक्षाही एखाद्या विषयावरचे समग्र लेखन ग्रंथरूपाने करताना सांभाळावयाची पथ्ये अनुसरता आली : 'मराठीचे व्याकरण', 'वर्णनात्मक भाषाविज्ञान', 'काही जुने, काही नवे (समीक्षा), 'भारतीय साहित्यशास्त्र', 'पाश्चात्त्य साहित्य-शास्त्र' हे ग्रंथ लिहिताना. या ग्रंथांच्या जोडीला अनेक छोट्या-मोठ्या तीस पुस्तकांचे लेखन करताना त्या त्या विषयाची व्याप्ती किती आहे, हे आकळून आले. संतसाहित्य, सामाजिक जाणिवा, अध्यापनातील नवे प्रयोग या आवडत्या विषयांवरही लेखन केले आहे.

साहित्य व साहित्यबाह्य विषयांवरच्या वाचनातूनच जे विचारमंथन मनात सुरू होते, त्यास शब्दरूप देण्याचे कार्य प्रस्तुतच्या पुस्तकातील निबंधांमधून साधता आले.

स्वतः स्पर्धा परीक्षा क्षेत्रातील प्रथितयश लेखक असलेल्या आणि जणू या क्षेत्रालाच वाहून घेतलेल्या व्ही. एस. क्षीरसागर (तथा **K'Sagar**) यांच्याकडे इतर लेखकांनाही 'लिहितं करण्याची' किमया आहे, हेही या निमित्ताने कळून आले. त्यांच्याशी चर्चा करताना अनेक विषयांचा त्यांचा व्यासंग व अभ्यासूवृत्ती यांचेही सुखद दर्शन घडले. उत्कृष्टतेच्या त्यांच्या आग्रहातूनच हे पुस्तक साकारले आहे.

– डॉ. लीला गोविलकर

अनुक्रमणिका

१.	दूरदर्शन आणि मुलांमधील वाढती हिंसक वृत्ती	७
२.	दूरदर्शनपुढील वाढती आव्हानं	१३
३.	भारतीय चित्रपट आणि सामाजिक जाणीव	१७
४.	महिलांवरील अत्याचार : स्वरूप व कारणमीमांसा	२३
५.	नोकरी करणाऱ्या महिलांच्या समस्या	२९
६.	महिलांच्या सबलीकरणाची आवश्यकता	३४
७.	जगाचे नेतृत्व स्त्रियांकडे दिले तर? जग स्त्रीच्या हाती देऊन बघू या!	३८
८.	भारतीय समाजाचा बदलता चेहरा	४२
९.	बदलती भारतीय कुटुंबव्यवस्था	४७
१०.	भारतीय समाजातील मध्यमवर्ग	५१
११.	शेजारधर्माचे महत्त्व	५४
१२.	बालकामगार प्रथा : एक सामाजिक समस्या	५७
१३.	धर्मांतरामागील तात्त्विकता व वास्तवता	६१
१४.	अंधश्रद्धेचा पगडा : मनावर आणि समाजावर	६६
१५.	वृद्धपणा : समस्या आणि उपाय	७१
१६.	मोकळा वेळ, फुरसतीचा वेळ	७५
१७.	नेतृत्व अर्थात पुढारीपण	७८
१८.	'इंग्रजी हटाव' : आवश्यक की अनावश्यक?	८१
१९.	ब्रिटिश सत्ता भारतात आली नसती तर?	८६
२०.	इतिहासाच्या पुनर्लेखनाची गरज	९०
२१.	इतिहासाची पुनरावृत्ती होत असते!	९५
२२.	राजकारण आणि धर्मकारण	९८
२३.	लोकसत्ताक राज्यपद्धती आणि निवडणूक-पद्धती	१०२
२४.	बालजीवनाचे स्वरूप व सुधारणा	१०५
२५.	भारतातील आजची शिक्षणपद्धती : उणिवा आणि सुधारणा	१०८
२६.	विद्यापीठीय शिक्षण : गुणवत्ता-संवर्धनाची गरज	११२
२७.	शैक्षणिक दृष्टिकोन आणि व्यक्तिमत्त्व विकास	११६
२८.	शिक्षणक्षेत्रातील खासगीकरण : आवश्यकता व सुधारणा	१२०
२९.	वर्तमानपत्र : कालचे व आजचे	१२४
३०.	जाहिरात आणि सामाजिकतेची जाणीव	१२७
३१.	शास्त्र आणि कला : आंतरिक संबंध	१३१
३२.	शास्त्र आणि साहित्य : आंतरिक संबंध	१३४
३३.	अहिंसा : स्वरूप, सामर्थ्य व मर्यादा	१३८
३४.	पर्यटनव्यवसाय : फायदे व तोटे	१४१
३५.	शास्त्र आणि धर्म	१४५
३६.	विज्ञानाची प्रगती आणि मानवी मूल्यांचा ऱ्हास	१५०
३७.	धर्मनिरपेक्षता आणि भारतीय राज्यघटना	१५३
३८.	वसुंधरा वाचवा मोहीम/पर्यावरणाचा समतोल/प्रदूषणमुक्त जीवन	१५७
३९.	माहितीचा अधिकार	१६१
४०.	चाळिसावा निबंध	१६३